

De 'vergeten dorpen' van het stadsdeel Scheveningen

Een *quick scan* van polarisatie en maatschappelijke spanningen in Scheveningen

Auteurs

Menno Jacobs

Rob Witte

Franka de Vilder

© EMMA – Experts in Media en Maatschappij

Januari 2018

Foto omslag: bord op het schoolplein van basisschool de Meerpaal en de Tweemaster in Duindorp

Inhoudsopgave

De ‘vergeten dorpen’ van het stadsdeel Scheveningen	1
Inhoudsopgave	3
1. Inleiding	5
2. Doel van de quick scan	5
3. Methode en opbouw van het rapport	6
Opbouw rapport	6
4. Bevindingen quick scan 2011	7
5. Polarisatie, discriminatie en racisme – waar hebben we het over?	8
Discriminatie & racisme	8
Triggerfactoren	9
6. Het beeld van Duindorp, Havenkwartier en Scheveningen-dorp	10
7. Scheveningen in cijfers	11
Duindorp	11
Scheveningen-dorp	12
Havenkwartier	12
Wat valt op?	12
8. Voedingsbodems voor spanningen in Scheveningen	13
9. De professional	15
10. De gemeente	16
11. Conclusie	17
12. Aanbevelingen	19

1. Inleiding

Op 1 november 2017 retweet een inwonster van Duindorp een tweet van Omroep West: “Alle Pieten in Den Haag niet meer helemaal zwart.” Het komt haar duur te staan. Daags voor de intocht van de goedheiligman (17 november) staat ze in het Algemeen Dagblad omdat ze het mikpunt van pesterijen is geworden: online bedreigingen, eieren tegen het raam en een papier met “Groete van zwarte piet”. De vrouw doet aangifte. Twee dagen later vliegt er een steen door haar ruit.

Het incident toont hoe iets kleins als een tweet uitgroeit tot een rel. In Duindorp is het bovendien een uiting van een nog altijd diepgewortelde overtuiging: als je anders bent dan wij, dan hoor je hier niet. Hoe kenmerkend is dit voor Duindorp of voor Scheveningen? Hoe gaan professionals daarmee om? En welke risico's zijn er aan deze uitingen van maatschappelijke onrust en polarisatie verbonden?

Polarisatie en maatschappelijke onrust spelen op veel plaatsen in Nederland, maar bepaalde delen van Scheveningen hebben wat dat betreft al lang een slechte naam. Het stadsdeel Scheveningen kent een grote verscheidenheid. Aan de westkant vinden we typische volkse buurten als Duindorp, Havenkwartier, Vissenbuurt en Scheveningen-dorp. Aan de oostkant liggen, wat je zou kunnen noemen, chiquere wijken als het Staten- en Geuzenkwartier, Duinoord, Zorgvliet, Van Stolkpark en Duttendel. In deze wijken wonen relatief veel 'expats' en is het opleidingsniveau en het inkomen gemiddeld hoog. Deze wijken kennen weinig problemen, zoals ook de wijkprogramma's van de gemeente Den Haag melden. Duindorp, Havenkwartier/ Vissenbuurt en Scheveningen-dorp waren in 2011 echter al onderwerp van onderzoek.

In de quick scan maatschappelijke spanningen en polarisatie in Den Haag concludeerden de onderzoekers (Witte et al, 2011) ten aanzien van Scheveningen dat de wijken Duindorp en Scheveningen-dorp worden gekenmerkt door geslotenheid. “De hiermee samenhangende afkeer of zelfs weerstand tegenover ‘alles dat anders is’ lijkt een potentiële bron van spanningen en polarisatie te vormen.” De bestaande animositeit tegenover ‘alles wat anders is’, c.q. ‘anderen’ (kan) aanleiding zijn voor incidenten en confrontaties met die anderen. Uit het onderzoek komt verder een grote weerstand tegenover het lokale gezag (overheid en politie) naar voren.

2. Doel van de quick scan

Eind 2016 ontstaat binnen de gemeente Den Haag de behoefte aan een actueel beeld van (potentiële) spanningen in Scheveningen. Deze behoefte wordt extra gevoed door de in Nederland sinds 2011 flink toegenomen spanningen en polarisatie. Ook vraagt de gemeente zich af of het eerdere beeld ‘dat het in Scheveningen meevalt in het licht van confrontaties uit vroegere tijden’ nog steeds opgeld doet en hoe deze constatering zich verhoudt tot de meest recente ontwikkelingen daaromtrent.

Feitelijk wil de gemeente de *quick scan* zoals die in 2011 is uitgevoerd herhalen met dien verstande dat anno 2017 ook aandacht wordt gevraagd voor de *weerbaarheid* van bewonersgroepen tegen spanningen en polarisatie. Daarmee beschouwen we de actuele situatie niet alleen vanuit een veiligheidsperspectief (escalaties, confrontaties en de openbare orde), maar ook vanuit een aansluitingsperspectief. Geslotenheid en weerstand tegen bemoeienis van overheid en

zorginstellingen (kunnen) leiden tot verdergaande isolatie, terugtrekking in 'eigen groep' en vergroting van kansarmoede. Uitsluiting is daarmee een potentiële bron voor spanningen en polarisatie. Signalen hiervan werden in 2011 al opgetekend. Daarbij werd onder meer gewezen op de gepercipieerde achterstelling en kansloosheid van jongeren uit Duindorp en Scheveningen-dorp. Het onderzoek richt zich daarmee naast waarneembare spanningsescalaties op potentiële voedingsbodems voor polarisatie, onrust en spanningen.

Met deze studie willen we licht werpen op deze vragen door middel van:

1. Het verkrijgen van een actueel beeld van onrust en spanningen in Scheveningen en de wijze van signalering en aanpak in de praktijk.
2. Het verkrijgen van concrete handvatten voor handelingsalternatieven en beleid ter optimalisatie van deze signalering en aanpak.

3. Methode en opbouw van het rapport

Om informatie over Scheveningen te verzamelen is een aantal methoden gehanteerd.

1. Documentenstudie

De quick scan van Scheveningen start met een analyse van beleids- en raadsdocumenten, mediaberichten en de wijkprogramma's. Op die manier wordt een beeld verkregen van de manier waarop 'op papier' tegen Scheveningen wordt aangekeken.

2. Groepsbijeenkomsten

Tijdens de quick scan zijn drie groepssessies georganiseerd. Eén met beleidsambtenaren en twee met eerste-lijnsprofessionals. Bij de bijeenkomst met beleidsambtenaren waren in totaal 13 mensen aanwezig, inclusief drie onderzoekers. Diverse (beleids)medewerkers die bij het stadsdeel Scheveningen betrokken zijn schoven aan, alsook medewerkers van het IPPR (Informatiepunt Preventie Polarisatie en Radicalisering) en van het CJG (Centrum Jeugd en Gezin).

Bij de sessies voor de eerstelijnsprofessionals waren respectievelijk 8 en 18 mensen aanwezig vanuit diverse disciplines: politie (jeugd- en wijkagenten), jongerenwerk, welzijn Scheveningen, scholen, verpleegkundigen van project 'achter de voordeur', leerplichtambtenaren, woningbouwcorporatie, Gemiva (ambulante dienstverlening) en de sociale wijkteams.

3. Interviews

In vervolg op de groepsbijeenkomsten zijn diverse interviews gevoerd. Het gaat om elf gesprekken met wijkagenten, jongerenwerkers, mobiel casemanagers, beleidsambtenaren en (andere) medewerkers van Welzijn Scheveningen.

Opbouw rapport

We beginnen met een korte uiteenzetting van de bevindingen over Scheveningen uit de quick scan van 2011. Omdat polarisatie, racisme en discriminatie destijds, en ook nu, belangrijke begrippen zijn, zetten we uiteen wat we daaronder precies verstaan.

Vervolgens duiken we Scheveningen in met speciale aandacht voor Duindorp, Havenkwartier en Scheveningen-dorp. We schetsen de beelden over deze wijken zoals die in de media, onder beleidsambtenaren en 'op papier' te vinden zijn. Dan zoomen we aan de hand van de gevoerde groeps- en individuele interviewgesprekken met de eerstelijnsprofessionals steeds verder in op de problemen die er in deze wijken spelen. Daarna zoomen we ook weer uit door te bekijken hoe

professionals met de geconstateerde problemen en sociale mechanismen omgaan om te kunnen bepalen wat beleidsambtenaren (het stadsdeel, de gemeente) daaraan of daarmee kunnen doen.

4. Bevindingen quick scan 2011

In 2011 heeft IVA Beleidsonderzoek en Advies een quick scan Maatschappelijke Spanningen en Polarisation in de gehele gemeente Den Haag uitgevoerd.¹ Na een eerste verkenning in alle acht stadsdelen is hierbij nader ingezoomd op vier stadsdelen, waaronder het stadsdeel Scheveningen. Voornaamste conclusies uit deze quick scan in relatie tot Scheveningen waren:

- Scheveningen, met name Scheveningen-dorp en Duindorp, kent een eigen ritme en karakter.
- Het wordt gekenschetst door geslotenheid.
- Er bestaat een afkeer of zelfs weerstand tegenover 'alles dat anders is'.
- Er bestaan een geringe meldingsbereidheid van spanningen en incidenten.
- Er is sprake van relatief geringe kansen voor jongeren.
- Er bestaat een grote weerstand tegenover politiek en overheid.
- Professionals anticiperen op proactieve en effectieve wijze op gebeurtenissen en ontwikkelingen binnen het stadsdeel.
- Ook wordt het gevaar aangestipt van 'onderschatting' van de situatie onder professionals – juist vanwege hun lange en intensieve bemoeienis.
- Onder professionals bestaat kritiek op de strategische niveaus van (hun en andere) organisaties en ten aanzien van de kwaliteit van collega's in het veld.
- Binnen het stadsdeel bestaat een relatief omvangrijk potentieel aan trigger events, die in voorkomende gevallen tot escalatie van onrust en spanningen kunnen leiden.

Op basis van de uitkomsten van deze quick scan uit 2011 wordt stadsbreed aanbevolen het thema 'maatschappelijke spanningen' nadrukkelijk en structureel op de agenda te zetten binnen de samenwerking op stadsdeelniveau. Voor stadsdeel Scheveningen wordt ook aanbevolen nadrukkelijk na te gaan welke gevolgen de geconstateerde geslotenheid van Scheveningen-dorp en Duindorp kan hebben met het oog op maatschappelijke spanningen én de discussie onder professionals (en hun organisaties) aan te gaan over de kwaliteitseisen van professionals in relatie tot die geslotenheid van bewonersgroepen. Daarnaast wordt aanbevolen om op basis van bestaande (overleg)structuren een signaleringsnetwerk op te zetten met een 'spin in het web'-functie op stadsdeelniveau.

In vervolg op de laatste aanbeveling wordt in 2013 door Lokaal Centraal – Expertgroep Maatschappelijke Vraagstukken een advies geformuleerd voor de implementatie en uitvoering van zo'n signaleringsnetwerk.² In dit advies wordt een reeks van aanbevelingen gedaan met betrekking tot:

1. Het gebruik van een meer eenduidige visie en perceptie op de fenomenen.
2. De competenties van de betrokken professionals.
3. Het functioneren van de signaleringsstructuur in het algemeen.

¹ Zie voor volledige rapportage Witte, Moors, Balogh & Jans (2011) "De emmer loopt niet over, maar zit wel vol", Tilburg: IVA

² Zie Witte & Moors (2013) *Voorstel Signaleringsaanpak Maatschappelijke Onrust en Spanningen. Stadsdeel Scheveningen, wijken Scheveningen en Duindorp*, Tilburg: Lokaal Centraal

4. Het functioneren van het voorgestelde Kernteam Maatschappelijke Onrust en Spanningen in het bijzonder.

Naast die implementatie- en uitvoeringsadviezen wordt een reeks van checklists gepresenteerd, die gebruikt kunnen worden met betrekking tot “Het kennen van de wijk”, “Signalering”, de opzet van en verantwoordelijkheden binnen de signaleringsstructuur en handreikingen en instrumenten voor het genoemde Kernteam.

5. Polarisatie, discriminatie en racisme – waar hebben we het over?

Polarisatie kan zich op een keur aan terreinen voordoen. Een veel gehanteerde definitie, ook door de overheid, is “een verscherping van tegenstellingen tussen groepen in de samenleving die kan resulteren in spanningen tussen deze groepen en de toename van segregatie langs etnische en religieuze lijnen.”³ Maar spanningen tussen groepen kunnen ook langs andere scheidslijnen ontstaan: sociaal-economisch, leefstijl, leeftijd. Belangrijk is ook te beseffen dat polarisatie niet per definitie negatief of schadelijk hoeft te zijn. In het maatschappelijke debat hoort ruimte te zijn voor tegengestelde, soms zelfs onverenigbare standpunten. Polarisatie maakt in deze zin posities helder en bespreekbaar. Polarisatie is ook vaak een noodzakelijke stap in het emancipatieproces van groepen. De RMO ziet een nuttige functie in polarisatie als ‘een manier om productief om te gaan met meningsverschillen.’ Polarisatie kan dus zowel leiden tot het elkaar de rug toekeren (segregatie) als tot het aangaan van contact, (positieve) confrontatie en uitwisseling.

Deze quick scan richt de focus met name op risicovolle maatschappelijke spanningen en polarisatie. Risico’s liggen niet alleen op het terrein van openbare orde en veiligheid (veiligheidsperspectief), maar kunnen er ook toe leiden dat mensen zich isoleren (segregatie) en zo mogelijkheden voor volwaardig burgerschap doen afnemen (aansluitingsperspectief).

Spanningen en polarisatie doen zich voor tussen groepen mensen, maar kunnen ook optreden tussen groepen mensen en de overheid en instanties. Deze spanningen kunnen tot dezelfde risico’s leiden. Dit uit zich in houding en gedrag tegenover medewerkers, maar ook doordat mensen steeds minder gebruik maken van diensten en voorzieningen. We spreken in dit geval over weerstand of zelfs polarisatie in de richting van de overheid.

Vanuit dit gecombineerde veiligheids- en aansluitingsperspectief wordt niet alleen gekeken naar de aard, omvang en intensiteit van spanningen en polarisatie, maar wordt deze in samenhang gezien met de capaciteit, kwaliteit en effectiviteit van professionals om met (signalen en uitingen van) spanningen en polarisatie om te gaan.

Discriminatie & racisme

In het sociale verkeer tussen individuen en groepen mensen zijn tegenstellingen, spanningen en discriminatie ‘van alle dag.’ Soms zijn of worden hierbij ook racistische uitingen manifest. Het is goed om hierop te wijzen, dat het bij discriminatie niet of niet uitsluitend gaat om menings- en andere verschillen, die binnen het kader van de vrijheid van meningsuiting zich ‘nu eenmaal’ voordoen. De wetgeving en het strafrecht stellen duidelijk paal en perk aan het toelaatbare. In het kader van deze quick scan Polarisatie en Maatschappelijke Spanningen is het goed aan de fenomenen discriminatie en racisme enkele woorden te wijden.

³ De definitie vinden we onder meer terug in het In het actieplan Polarisatie en Radicalisering 2007-2011 van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Discriminatie is het ongelijk behandelen van mensen op basis van persoonlijke kenmerken die er in de gegeven situatie niet toe doen. De fundamentele basis voor het niet toestaan van discriminatie is gegeven in het 1^e artikel van de Nederlandse Grondwet: “Allen die zich in Nederland bevinden, worden in gelijke gevallen gelijk behandeld. Discriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht of op welke grond dan ook, is niet toegestaan.”

Dit verbod op discriminatie is in verschillende wetgeving nader toegespitst,⁴ zoals de Algemene wet gelijke behandeling, de Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen, en in verschillende strafrechtartikelen.⁵

Op uiteenlopende gronden kunnen mensen elkaar dus discrimineren. Uitingen en gedragingen waarbij mensen worden gediscrimineerd, worden vaak betiteld met terminologie die verwijst naar de grond waarop de persoon of de groep wordt gediscrimineerd. Bijvoorbeeld homofobe, islamofobe, antisemitische uitingen of gedragingen in de richting van homoseksuelen, islamitische, Joodse personen of groepen. Uitingen of gedragingen worden racistisch genoemd in het geval het doel van die uitingen/ gedragingen (i.c. de persoon, personen en/of groep) niet is ‘geselecteerd’ of ‘uitgekozen’ op basis van hun individuele capaciteiten en/of kwaliteiten, maar als – reële dan wel veronderstelde – representanten van verbeelde gemeenschappen met specifieke fysieke kenmerken en/of van specifieke religieuze, nationale, etnische of culturele herkomst.⁶

Het is goed om hier te beklemtonen dat een uiting of gedraging racistisch kan zijn zónder dat de uitvoerende een ideologisch onderlegde motivering heeft voor zijn daden en/of zichzelf bekend maakt of bekend staat als zijnde ‘racist’. In een overgrote meerderheid van de gevallen van racistische uitingen, zoals bekladdingen en geweld, zijn of worden zelfs daders niet als zodanig aangemerkt, terwijl de uitingen zelf en/of de context duidelijk wijzen op het racistische karakter van de uiting.

Triggerfactoren

Rond maatschappelijke spanningen en polarisatie zijn zogenoemde triggerfactoren⁷ te herkennen, die de kans, of het potentieel, op spanningen en escalatie daarvan vergroten. Zijn meerdere van dergelijke factoren manifest bij individuele personen, maar zeker ook op collectief niveau, dan is de kans op (escalatie van) spanningen en polarisatie concreter en risicovoller aanwezig. Deze triggerfactoren kunnen zich voordoen op microniveau (individueel), maar ook op meso- (omgeving) en macroniveau (maatschappelijk, zelfs internationaal). Natuurlijk zal een samenspel en wederzijdse verscherping en beïnvloeding van dergelijke triggerfactoren op de verschillende niveaus de kansen op manifeste spanningen en polarisatie (nog) aanzienlijker maken.

⁴ Zie bijvoorbeeld http://www.art1.nl/artikel/6443-Nederlandse_wet-_en_regelgeving_tegen_discriminatie

⁵ Wetboek van Strafrecht, Artikelen 90quater (definitie), 137c (belediging), 137d (aanzetten tot ...), 137e (verspreiden van ...), 137f (steun verlenen aan ...), 137g (in de uitoefening van een ambt, beroep of bedrijf), 137h (ontzetting uit beroep), 429quater (in de uitoefening van een beroep of bedrijf). Zie bijvoorbeeld http://www.art1.nl/artikel/6542-Tekst_strafrechtartikelen.

⁶ Zie voor een uitvoeriger betoog en argumentatie voor deze definiëring: Witte (2010) *‘Al eeuwenlang een gastvrij volk. Racistisch geweld en overheidsreacties in Nederland 1950 – 2009*, Amsterdam: Aksant/Amsterdam University Press, p.19-41.

⁷ Zie voor triggerfactoren in relatie tot radicalisering: Feddes, Nickolson & Doosje (2015) *Triggerfactoren in het radicaliseringsproces*, Den Haag/Amsterdam: Expertise-unit Sociale Stabiliteit/Universiteit van Amsterdam (zie <https://www.socialestabiliteit.nl/professionals/triggerfactoren>).

Maar naast dit positieve beeld van Scheveningen-dorp, Havenkwartier en Duindorp bestaat er ook een heel ander metier. In (met name) Duindorp wonen 'tokkies'. Racistische, armlastige, laagopgeleide, werkloze, drankzuchtige, intolerante en xenofobe 'aso's' die voor veel overlast, onrust en spanningen zorgen. Althans, dat is het beeld. Sensatiebeluste pers en media houden dat beeld graag in stand. In 2005 maakte SBS6 een geruchtmakende uitzending over de wijk in de serie 'Probleemwijken.' Daarin was onder meer te zien hoe een Duindorper een hakenkruis op een muur tekent. Ook nu nog maken bijvoorbeeld Omroep-West en Powned met enige regelmaat items over Duindorp. Berucht is een filmpje van Powned waarin een verslaggever in een boerka door Duindorp loopt om discriminerende en beledigende opmerkingen daarover te registreren. Een Duindorpse reageert furieus op de 'verslaggever': "jij komt hier iedereen uitdagen, waarom? Je zoekt alleen maar ruzie!" Een ander: "Ik vind dit echt niet leuk meer. Als ik straks mijn baan kwijtraak, hoef ik nergens meer te solliciteren als ik zeg dat ik uit Duindorp kom. Alleen maar door jullie, door de media!"

Tijdens de groepsbijeenkomst met (beleids)ambtenaren komt de ambivalentie van volks en gezellig versus gesloten en xenofob ook duidelijk naar voren. Het beeld van Duindorp en het oude Scheveningen is dat van enclaves van enkele grote families die zich bedreigd voelen door 'import' van enerzijds mensen van allochtone afkomst (die daar worden gehuisvest door het plaatsingsbeleid van woningbouwcorporatie Vestia) en anderzijds 'yuppen' die de duurdere koopwoningen betrekken. Bouwkundige ingrepen zoals de komst van de luxe jachthaven versterken dat beeld. Maar tegelijkertijd constateert men dat er geen sprake is van een 'ernstige situatie.' Er is verhoudingsgewijs weinig criminaliteit.⁹ Er zijn de aanwezige ambtenaren geen meldingen van islamitisch- of rechts-extremisme bekend. Bewoners houden veel dingen stil of lossen het zelf op. Dat bezorgt veel professionals al snel de houding van 'laat ze maar' en, als het om racistische en/of discriminerende uitlatingen gaat, 'zo zijn ze nu eenmaal.' Politie en hulpverlenende organisaties hebben nauwelijks extra aandacht voor Scheveningen-dorp, Havenkwartier en Duindorp. Zolang het goed gaat, i.e. niet echt uit de hand loopt, voelen weinigen de noodzaak om in te grijpen. Er is een beleid van 'pappen en nathouden', zoals het ook wel wordt genoemd.

7. Scheveningen in cijfers

In de wijkprogramma's 2016-2019 van de gemeente over Duindorp, Scheveningen-dorp en Havenkwartier zijn enkele kerncijfers opgenomen. We geven enkele citaten per wijk.

Duindorp

De wijk heeft ongeveer 5.900 inwoners. Van hen is 22,6% tussen 0 en 19 jaar¹⁰, 64,3% tussen de 20 en 64 jaar, en 13,1% is 65-plus. Van de bewoners is 85% autochtoon en heeft 15% een (niet-westerse) migratieachtergrond. Een kwart van de kinderen in Duindorp (25,2%) heeft overgewicht. Van de woningen in Duindorp is 51,8% sociale huurwoning en 42,3% koopwoning.

16,7% van de inwoners heeft een inkomen lager dan 110% van het wettelijk sociaal minimum. De vraag naar schuldhulpverlening is hoog. De werkloosheid is met name hoog onder 55-plussers: 21,3%. In de groep tussen 30 en 40 jaar is ruim 14% werkloos. Het opleidingsniveau van de inwoners van Duindorp is gemiddeld: 42% heeft mbo/havoniveau of hoger.

Bewoners ervaren Duindorp niet als onveilig. Er zijn relatief weinig geregistreerde misdrijven in

⁹ Hierbij gaat het nadrukkelijk om criminaliteit *in* Duindorp, Havenkwartier en Scheveningen-dorp. Wel duikt regelmatig het beeld op van deze buurten als broedplaats van criminaliteit die elders wordt gepleegd.

¹⁰ De in het wijkprogramma gerapporteerde leeftijdscategorie verschilt van die van Scheveningen-dorp en Havenkwartier. Het betekent dat er verhoudingsgewijs veel jongeren in Duindorp wonen.

de wijk. In Duindorp zorgt een groep jonge kinderen voor overlast op straat, vooral in Tesselweide en omgeving. Hun ouders sturen hen onvoldoende bij. Er is momenteel één hinderlijke en één overlastgevende jongerengroep.

In Duindorp stemde 45% van de mensen die hun stem voor de laatste landelijke verkiezingen uitbrachten PVV. Voor het hele stadsdeel is dat 17%, voor heel Den Haag 15% en landelijk 13%.

Scheveningen-dorp

De wijk heeft bijna 10.000 inwoners, van wie 18,3% tussen de 0 en 25 jaar, 58,4% tussen 25 en 64 jaar en 17,9% 65-plus. Van de bewoners is bijna driekwart van Nederlandse afkomst; 28,1% heeft een andere achtergrond (westers, Turks, Marokkaans, Surinaams en Antilliaans). Van de 5.628 woningen in Scheveningen-Dorp is 56% koopwoning; 16,4% sociale huurwoning en 25,8% particuliere huurwoning.

18% van de kinderen heeft overgewicht. 10% van de bewoners heeft een inkomen lager dan 110% van het wettelijk sociaal minimum. Het aantal huishoudens met kinderen met een minimuminkomen is ook 10%.

De vraag naar schuldhulpverlening is klein. De werkloosheid is zeer laag. Het opleidingsniveau van de inwoners van Scheveningen-Dorp is relatief hoog: 45% is hoogopgeleid.

Bewoners ervaren Scheveningen-Dorp niet als onveilig. Er zijn relatief weinig geregistreerde misdrijven in de wijk.

In Scheveningen-Dorp zijn een paar gezinnen met veel problemen, met name in de Kompasbuurt en in en om de Sleepnetstraat.

Havenkwartier

De wijk Havenkwartier heeft ongeveer 6.700 bewoners, van wie 19% tussen de 0 en 25 jaar, 53,7% tussen 25 en 64 jaar en 21,6% van 65 jaar of ouder. Bijna driekwart van de bewoners is van Nederlandse afkomst; 27,6% heeft een andere achtergrond.

Van de circa 5.900 woningen is 62% is koopwoning, 19,6% is sociale huurwoning en 13,3% particuliere huurwoning.

Bewoners ervaren het Havenkwartier niet als onveilig. Er zijn relatief weinig geregistreerde misdrijven in de wijk.

Van de bewoners heeft 16% een inkomen lager dan 110% van het wettelijk sociaal minimum. De vraag naar schuldhulpverlening is hoog. De werkloosheid is zeer laag. Het opleidingsniveau van de inwoners van het Havenkwartier is relatief hoog; 45% is hoogopgeleid

In het Havenkwartier zijn een paar gezinnen met veel problemen. Een aantal van die gezinnen krijgt inmiddels hulp. Verder zijn er bewoners met een ongezonde leefstijl en bewoners die alcohol en drugs gebruiken.

Wat valt op?

We zien dat Havenkwartier en Scheveningen-dorp qua cijfers sterk op elkaar lijken. Scheveningen-dorp steekt daarbij gunstig af qua armoede. 'Slechts' 10% heeft een inkomen dat lager is dan 110% van het minimumloon, tegen 17% respectievelijk 16% in Duindorp en Havenkwartier. Duindorp valt op door het relatief lage aantal koopwoningen in vergelijking met de andere twee Scheveningse wijken. Het opleidingsniveau is er lager, al is het nog altijd 'gemiddeld.' In Scheveningen-dorp en Havenkwartier wonen bijna twee keer zoveel mensen met een etnische achtergrond als in Duindorp. In alle drie de wijken voelt men zich veilig, althans 'niet onveilig.' In Scheveningen-dorp en Havenkwartier zijn 'een paar gezinnen met veel problemen.' In Duindorp wordt daarover in de wijkprogramma's niets gezegd. Wel is daar een overlastgevende en een hinderlijke jeugdgroep actief. Overgewicht is onder kinderen een veelvoorkomend probleem in Scheveningen, maar voor heel Den Haag geldt dat één op de vijf kinderen overgewicht heeft en in de Schilderswijk is het één op de drie.¹¹

¹¹ Keetman, M., I. van der Meer & J. de Wilde (2016). Percentage overgewicht Haagse jeugd 2007-2015. Epidemiologisch bulletin, 51(4): 7-17.

De cijfers van de genoemde wijken van Scheveningen geven een heel ander beeld dan dat van de “racistische, armlastige, laagopgeleide, werkloze, drankzuchtige, intolerante en xenofobe ‘aso’s’” dat we vanuit verscheidene media hebben gezien. De cijfers laten zien dat er heel veel werkende, schoolgaande en (anderszins) kapitaalkrachtige mensen in deze buurten wonen. Duindorp en Scheveningen hebben een zogeheten ‘achterstandsscore’ van 2.¹² Schilderswijk en Moerwijk scoren een 4, de hoogste score. Dus waar zitten dan de mensen die het voor de wijk ‘verpesten’ en hoe ziet hun problematiek er nu écht uit? Om daar zicht op te krijgen gaan we inzoomen op bepaalde buurten en zelfs straten aan de hand van wat eerstelijnsprofessionals ons tijdens de interviews met hen hebben aangereikt.

8. Voedingsbodems voor spanningen in Scheveningen

In deze quick scan is onder meer gekeken naar voedingsbodems voor maatschappelijke spanningen en polarisatie. We signaleren een aantal factoren die niet zozeer op zichzelf, maar wel in samenhang, al dan niet in vervolg op een *trigger event* (kunnen) leiden tot manifestaties van spanningen en polarisatie. Het is vooral de cumulatie van factoren die het risico op (uitingen en escalatie van) spanningen en polarisatie concretiseren.

Frustratie

Wie eerstelijnsprofessionals in Scheveningen aanspreekt over hun vak komt al snel te spreken over die gedeelten van de wijk waar veel sociale woningbouw is: het noordelijke gedeelte van Duindorp, Kompasbuurt, Vissenbuurt.

In de relatief kleine sociale huurwoningen in deze buurten wonen vaak grote gezinnen. De huren zijn laag: soms maar enkele honderden euro’s per maand. Koopwoningen zijn voor deze gezinnen onbetaalbaar. Jongeren zien mede daardoor vaak geen mogelijkheden om de vleugels uit te slaan. Werkloosheid kan daarbij een rol spelen en/of het niet kunnen bemachtigen van een huurwoning ‘op het dorp.’ En dus blijven veel jongeren lang bij hun ouders ‘in de duiventil’, zoals ze het zelf noemen. Nogal eens krijgen zij aldaar ook zelf weer kinderen. Door het woningtoewijzingsbeleid van de woningbouwcorporaties (met name Vestia), waardoor iedereen die het wil en daartoe gerechtigd is een sociale huurwoning ‘op Scheveningen’ kan krijgen, grijpen veel jongeren mis bij het vrijkomen “na veertig jaar wachten” van die ene al zo lang begeerde woning.

Dat leidt tot frustratie. En dat is ook begrijpelijk. Maar veel mensen in Scheveningen kunnen met die frustratie niet goed omgaan. En dat heeft enkele belangrijke gevolgen.

Laag opleidingsniveau

Een van de oorzaken van het slecht kunnen omgaan met de frustratie is (een gevoel van) achterstelling en een laag opleidingsniveau. De mentaliteit van Scheveningen-dorp en Duindorp - van oudsher vissersdorpen - was (en is) gericht op werken, aanpakken en niet zozeer op leren. Tezamen met een duidelijke ‘dit zijn wij’ en ‘zo zijn wij’-mentaliteit gekoppeld aan een sterke gerichtheid op elkaar – die ertoe leidt dat partners veelal binnen de eigen gemeenschap worden gekozen – veroorzaakt dit veel LVB-problematiek en zwakbegaafdheid. En dat heeft weer tot gevolg dat de *self-efficacy* van veel Scheveningers beperkt is. Beperkte kennis en beperkte mogelijkheden zorgen

¹² De achterstand is een maat voor de sociaal-economische status van de inwoners van de wijk, waarde 1 is de minste achterstand (meest welvarend), waarde 4 is de meeste achterstand. De achterstandsscore wordt dus samengesteld op basis van aandeel etnische culturele groepen, gemiddeld persoonlijk inkomen, aandeel langdurig werklozen, gemiddelde WOZ-waarde woningen, aandeel verhuizingen in de laatste 3 jaar.

ervoor dat veel gefrustreerde Scheveningers niet in staat zijn een alternatief te bieden voor die frustratie.

Frustratie, of woede, wil zich richten op iets of iemand. In het geval van Scheveningen is dat veelal 'de import', de nieuwkomer die de sociale huurwoning betreft, met veelal ongerichte xenofobie en racisme tot gevolg. Maar het kan zich ook naar binnen richten, op de persoon zelf, en daarmee de vatbaarheid voor psychische problemen, middelengebruik en verslaving vergroten. En natuurlijk komen deze vormen van kanalisering van de frustratie ook in combinatie voor.

Import

Een belangrijk mechanisme bij dit proces is dat veel Scheveningers zich in elkaar herkennen. Het afwijkende wordt daardoor 'het nieuwe normaal.' Dat biedt een zekere steun bij de ervaren moeilijkheden. Maar het maakt ook dat veel Scheveningers zich extra bedreigd voelen door de 'import'. Niet alleen doordat mensen van buiten Scheveningen in 'hun' sociale huurwoningen worden geplaatst, maar ook doordat het gevoel van saamhorigheid door de komst van de andere onbekenden wordt doorkruist. Overigens speelt ook 'export' daarbij mee. Scheveningers die gedwongen worden zich buiten het dorp te vestigen komen letterlijk op afstand te staan van de lang gekoesterde familiecontacten, wat die saamhorigheid en steun verder drukt.

Xenofobie

Racistische of discriminerende uitingen op straat richting mensen 'met een kleurtje' zijn volgens de geïnterviewde professionals niet zozeer gestoeld op een ideologisch onderlegd racisme, als wel op bovenstaand mechanisme. Of 'de andere onbekende' nu oorspronkelijk uit Marokko afkomstig is of uit Escamp doet er helemaal niet zoveel toe. Het is 'import' en een bedreiging en daarvoor is een scheldwoord gauw gevonden.

Multiproblematiek

Frustratie, achterstelling en beperkte middelen en vaardigheden om daar goed mee om te gaan zijn goede voedingsbodems voor psychische problemen (depressies, psychoses) en al dan niet dientengevolge voor verslavingsproblematiek. In veel families wordt al generatie op generatie alcohol gedronken. Was het niet om 'warm te blijven' op de visserskotter dan wel om de nare gevoelens van frustratie en onmacht te verdoven. Tegenwoordig is daar vooral ook onder jongeren cocaïne bij gekomen. De psychische problemen en dronkenschappen leiden nogal eens tot overlast en gewelddadigheden in de kleine, gehorige huizen. Dat leidt weer tot frustratie en daarmee is de cirkel aardig rond.

Individuele misère, maar collectieve weerbaarheid

Echter, zo 'eenvoudig' is het ook weer niet. Want de opeenstapeling van individuele misère leidt op collectief niveau tot belangrijke pluspunten. Het gaat dan om de eerder genoemde saamhorigheid, onderlinge sociale controle (herkenning) en steun, maar ook om bijvoorbeeld een geringe mate van criminaliteit en vooral een sterke collectieve weerbaarheid. De dorpen weren zich kranig tegen Marokkaanse jongeren die komen rellen en spiegels van auto's aftrappen of vanaf de Boulevard de (veelal) blonde Scheveningse meisjes intimideren. Ze weren zich tegen 'de Polen' die 'in de duinen slapen' en overdag 'dronken op straat hangen.' Als er iets is, staat er *in no time* met behulp van 'de telefoontjes en de scootertjes' een cordon jongeren klaar om hulp te bieden of in te grijpen. De Scheveninger is *trots* op zijn dorp, en laat dat graag zien. De vreugdevuren met Oud en Nieuw zijn daar duidelijke voorbeelden van. Tegelijkertijd is er schaamte als het er achter de voordeur allemaal wat anders uitziet, zacht uitgedrukt, dan daarbuiten. Schaamte om daarin gezien te worden.

Belangrijk te vermelden is dat bovenstaand mechanisme van frustratie, (gevoel van) achterstelling, xenofobie en multiproblematiek zich vooral in maar enkele straten van Duindorp, Havenkwartier en Scheveningen-dorp afspeelt. Grote delen van het stadsdeel hebben hier helemaal niets mee van doen en ook binnen de buurten is het een zeer lokaal fenomeen. Al heeft dat wel grote gevolgen voor de bevestiging van het beeld, beter gezegd het stigma, dat deze buurten aankleeft. Een stigma dat door de media steeds weer wordt bekrachtigd en dat de buurten ook zelf verstevigen door het in stand houden van 'een klaagcultuur.' En dat terwijl er zoals gezegd juist ook veel positieve krachten zijn. Niet alleen saamhorigheid, maar ook ondernemerschap en respect.

9. De professional

Het is voor professionals naar eigen zeggen niet altijd gemakkelijk om hiermee goed om te gaan. Hoe effectief hulp te bieden aan individuen die vanwege schaamte zorg en bemoeienis zoveel mogelijk mijden? Hoe hulp te bieden aan mensen die vaak vanuit onwetendheid wantrouwen koesteren jegens hulp- en zorgverleners? En tegen de lokale overheid, inclusief de woningbouwcorporatie. Onwetendheid en wantrouwen voeden angst: ze komen mijn kinderen weghalen. Of: ik raak mijn woning kwijt. Of: ik moet afkicken.

Veel professionals die wij spreken zien echter (ook) de kracht van de dorpen en willen die niet te veel verstoren, ook al is dat niet altijd helemaal in lijn met de wet. Of met hoe het hoort. Racisme is racisme, ook al *is* het dat misschien 'in essentie' niet. Een vete 'oplossen' met een knokpartij is niet hoe het hoort te gaan. Maar ingrijpen leidt mogelijk alleen maar tot escalatie. Veel professionals zijn zich daarvan bewust en maken de keuze tussen handelen of niet nogal eens 'op intuïtie',

Volks, zo omschrijft een van de respondenten Duindorp in één woord. Hij heeft er een kleine tweeënhalf jaar als wijkagent gewerkt. Hij lijkt precies te weten wat hij door de vingers moet zien en wat niet. De jongen die bovenop het straatmeubilair zit, moet je niet vragen om 'gewoon' te gaan zitten. Net zomin moet je iedere alcoholdrinker op het Tesselseplein op de bon slingeren, ook al is alcohol drinken daar verboden. Je moet proberen afspraken met ze te maken, ze in hun eigen taal aanspreken, dichtbij komen, maar ook weer niet te dichtbij om niet chantabel te worden en niet als 'softie' te worden gezien. Uiteindelijk is er respect voor ieders rol, ook die van 'het gezag', maar dat vergt vakmanschap en een zorgvuldig gebruik van de professionele ruimte om dingen te tolereren. 'Anders krijg je niks voor elkaar.'

Een andere wijkagent gaat daarin nog een stap verder en adviseert inwoners van de wijk soms als ze bij hem iets komen melden of aangifte willen doen om problemen niet 'via de politie' maar onderling op te lossen. Hij wil daarin bemiddelen, kan andere hulpverlenende instanties inschakelen en is zodoende eigenlijk voortdurend bezig mensen en partijen met elkaar te verbinden.

De status aparte die Scheveningen in de beeldvorming heeft, vinden we terug in de manier waarop professionals ermee omgaan. Bij een volkse wijk horen andere aanspreekvormen en andere gewoonten. Iemand is al snel 'een mafkees' of 'een zwarte'. Daar moet je tegen kunnen als je hier woont en/of werkt, zeggen veel professionals.

Maar soms gaat het echt mis. Zoals in het voorbeeld van de steen door de ruit bij de vrouw die zich mengt in de zwarte-pietendiscussie. Dan lijken ressentiment en het credo "als je anders bent dan wij, dan hoor je hier niet" de overhand te krijgen. Daarbij gaat het niet eens om het zwarte-pietenstandpunt zelf, maar om de handelingen (steen door de ruit) die het gevolg zijn van de intolerantie daaromtrent. We spreken hier van de zogenoemde derde polarisatiefase (Van Wonderen & Broekhuizen, 2011), waarin de polarisatie gepaard gaat met emotie (spanningen) en

mogelijk ook gedrag.¹³ Door frustratie, achterstelling en ‘alledaags racisme’ blijft er een cultuur van intolerantie bestaan. Daarbinnen kan in beginsel alles worden goedgepraat en is de drempel naar dit soort gedragingen dus laag. Sommige professionals gaan daar tot op zekere hoogte in mee om contact te kunnen krijgen en vertrouwen te winnen om daadwerkelijk dingen voor elkaar te krijgen. Daarmee worden de organisaties achter deze professionals in zekere zin op afstand gehouden en lijkt het allemaal goed beheersbaar te zijn. En zeker, dat lijkt het in de meeste gevallen ook wel te zijn. Maar door de kloof tussen veel professionals en hun achterban (de organisaties waar zij voor werken, inclusief gemeente en politie) is veel ook niet zichtbaar voor die organisaties.

Het gevolg daarvan is, aldus sommige professionals, dat sommige ernstige gevallen, die vragen om een brede, institutionele aanpak, verderop in de keten niet de juiste weerklink vinden. Zo gebeurt het meer dan eens dat verwarde of psychotische personen na ‘een rondje in de molen’ binnen de kortste keren weer terugkeren uit de zorg- en hulpverlening naar hun oude situatie. Waarna iedereen erop kan wachten tot het weer misgaat. Of keert een crimineel die net zijn celstraf heeft uitgezeten gewoon weer terug naar zijn huis zonder enige vorm van (institutionele) nazorg of toezicht, waarna hij ‘zijn oude leventje’ ook gewoon weer oppikt.

Ontmoeting

In de onderzochte buurten zijn twee ontmoetingsplaatsen van belang: de buurtcentra en de scholen. Het is daar waar de bedreiging van het onbekende kan worden weggenomen. In de klas zitten ‘blank en gekleurd’ vaak gewoon naast elkaar. Er worden vriendschappen gesloten die grenzen overstijgen. Buiten op het schoolplein zie je de scheidslijnen wel weer ontstaan en zeker als ouders zich met escalaties gaan bemoeien. Etnische spanningen vinden dan ook niet zozeer hun oorsprong bij de kinderen, als wel bij de ouders, die door de school maar in beperkte mate bereikt kunnen worden. Al zeggen schooldirecteuren dat wel zoveel mogelijk te proberen. In enkele gevallen leidt dat ertoe dat ouders zich van de school afkeren en hun kind(eren) van school laten wisselen. Hoe het zij, binnen de scholen heerst vrede en feitelijk dus óók saamhorigheid, en wel van een andere orde dan daarbuiten, namelijk niet homogeen en gesloten, maar heterogeen en (in beginsel) open.

Hetzelfde geldt in zekere zin voor de buurtcentra (het Trefpunt, de Mallemok en Kommunika). Daar is het namelijk mogelijk om, onder begeleiding van een professional, het gesprek aan te gaan. Oog en oor voor elkaar te (leren) hebben en elkaar te (leren) kennen en begrijpen. Het is ook de plek om op een voor iedereen veilige manier contact te leggen tussen burger en lokale overheid en zorg- en hulpverleners. Dat wil niet zeggen dat dat ook gemakkelijk is. De zwijgcultuur, de schaamte en de neiging om dingen zelf op te lossen bemoeilijken het leggen van contact. Maar belangrijk is dat deze buurtcentra er voor *alle* inwoners zijn.

10. De gemeente

Hoe kijkt de gemeente eigenlijk aan tegen de Scheveningse dorpen? We stellen in de eerste plaats vast dat de Scheveningse dorpen nooit tot de Vogelaar-, kracht-, pracht-, kantel- of aandachtswijken van Den Haag hebben behoord. Het ging bij de Vogelaarwijken (2007) om Stationsbuurt, Schilderswijk, Transvaal en ‘Zuidwest’ (Bouwlust, Vrederust, Morgenstond en Moerwijk). Later werden de Vogelaarwijken verruild voor de krachtwijkenaanpak. Nog weer later, op 1 juli 2015, stelde de gemeente het Plan van Aanpak Wijkaanpak Nieuwe Stijl 2015-2018 vast onder de titel ‘Opwaartse Kracht!’ Er kwam 14 miljoen euro beschikbaar voor ‘een integrale inzet’ op vijf thema’s:

¹³ R. van Wonderen & J. Broekhuizen (2011). Spanningen in buurten. Theoretische verkenning en empirische toetsing van risico- en beschermingsfactoren voor polarisatieprocessen, in Van Stokkom, Terpstra & Easton (red), *Social disorder*, Cahier Politiestudies, jrg 2011-1, p.53-77.

werkgelegenheid en onderwijs, buitenruimte en wonen, opvoeding en zorg, veiligheid en samenleven en kwaliteit van leven. Naast de aandachtswijken Schilderswijk, Transvaal, Den Haag Zuid-West en de Stationsbuurt werden nu ook 'kantelwijken' benoemd: Laak, Mariahoeve, Nieuw Waldeck en Regentesse Valkenbos-Zuid. Dit zijn wijken die dreigen 'af te glijden' naar het predikaat aandachtswijk.

Belangrijk bij de keuze voor de aandachtswijken is de eerdergenoemde achterstandsscore. Die is voor de Scheveningse dorpen niet bijzonder hoog (2 op een schaal van 1-4). Terwijl de problematiek van de kleine groep multiprobleemgezinnen (of -huizen) wel vergelijkbaar ernstig is met die in veel aandachtswijken. Zo lezen we in de eerste voortgangsrapportage van de Wijkaanpak Nieuwe Stijl 2015-2018 over Moerwijk: "De bewoners van Moerwijk hebben het in vele opzichten moeilijk. Moerwijk behoort tot de 10 armste wijken van Nederland en telt relatief de meeste gezinnen met een multiproblematiek van Den Haag (2.5 %). Te veel kinderen groeien op in armoede, worden verwaarloosd, hebben gestreste ouders, te weinig te eten en slechte eetgewoontes. Er zijn veel volwassenen met een psychische problematiek of schulden, meestal beide." Dit zou zomaar over bepaalde buurten of straten van Scheveningen-dorp, Havenkwartier of Duindorp kunnen gaan. Alleen dan dus op kleinere schaal. Het geld en de extra hulp en aandacht die de aandachtswijken wel krijgen van de gemeente en de Scheveningse dorpen niet draagt bij aan het gevoel van achterstelling van menig Duindorper en inwoner van Scheveningen-dorp en Havenkwartier, en aan het isolement en de weerstand tegen 'het gezag' die in de dorpen leven. Een van de belangrijke oorzaken van de lage achterstandsscore is overigens het relatief lage aantal bewoners met een migratieachtergrond in de drie Scheveningse wijken.

Zeer recent kondigde PvdA-wethouder Rabin Baldewsingh aan tien *community builders* te zullen aanstellen 'voor de kwetsbare wijken van Den Haag.' Voor het eerst behoort nu ook Duindorp, naast Moerwijk, Transvaal en Laak, tot de genoemde wijken 'in de eerste tranche.' VVD en ook PVV zijn tegen het plan. "Wat de mensen in deze wijken nodig hebben, zijn structuur en law and order", zegt PVV'er André Elissen in het Algemeen Dagblad van 15 november 2017.

Ook al is er dan nu wat extra aandacht voor Duindorp, tegelijkertijd stellen we vast dat er nauwelijks iets is gedaan met de algemene en de Scheveningen-specifieke aanbevelingen uit de quick scan van 2011 en het advies uit 2013 om een signaleringsstructuur Maatschappelijke Spanningen te implementeren. De destijds geconstateerde omissie van een breed gedragen visie op spanningen en polarisatie is geenszins opgeheven noch zijn activiteiten ontwikkeld om kwaliteitseisen voor professionals op dit vlak te formuleren. Opmerkelijk in dat verband is dat – op drie na – geen van de 35 in de quick scan van 2017 gesproken professionals betrokken waren bij de gesprekken tijdens de quick scan uit 2011. Dat wijst niet alleen op een grote mobiliteit onder de professionals, maar ook op een concreet gevaar van kennis- en inzichtenverlies en op het verdwijnen van institutioneel geheugen.¹⁴

11. Conclusie

Zoals Scheveningen een eigen karakter heeft binnen Den Haag, zo hebben Duindorp, Scheveningen-dorp en delen van Havenkwartier weer een eigen karakter binnen Scheveningen. Volks, worden 'de dorpen' genoemd, maar ook gesloten en eigengereid. Waar enkele familienamen de dorpen lange tijd bevolkten, is daar de laatste tijd, onder meer door het plaatsingsbeleid van de

¹⁴ Zie o.a. ook Witte (2009) *Collectieve amnesie* in Brants & Van der Poel (red.) *Diverse Kwesties. Liber amicorum Prof. Dr. Frank Bovenkerk*, Den Haag: Boom Juridische Uitgevers, Pompe Reeks, nr.56, p. 73-85.

woningbouwcorporatie, steeds meer diversiteit in gekomen. Diversiteit langs etnische lijn, maar ook qua sociaal-economische status.

Bij sommige inwoners leidt dat tot frustratie. Zij zien dat de goedkope sociale woningen aan mensen van buiten de dorpen worden 'weggegeven' terwijl zij zich de duurdere koopwoningen niet kunnen veroorloven. Zij zijn het daar, terecht of niet, niet mee eens en voelen zich gefrustreerd. Door de veelal lage opleidingsniveaus en het vóórkomen van laag-verstandelijke beperkingen en psychische en verslavingsproblematiek kunnen veel van deze mensen niet goed met de frustratie overweg. Dat uit zich onder meer in een xenofobe grondhouding, onrust en spanningen die leiden tot discriminerende en racistische uitingen op straat en rond de schoolpleinen. Daar gaat een dreigende sfeer vanuit die sommige 'nieuwkomers' angst aanjagen en binnenhouden of zelfs doen besluiten de 'gesloten gemeenschap' maar weer te verlaten.

Net als in de quick scan van 2011 is dit mechanisme nog steeds een duidelijke voedingsbodem voor polarisatie en maatschappelijke spanning. Zoals het incident met de steen door de ruit vanwege een tweet over Zwarte Piet opnieuw aantoon, is hier sprake van de zogenoemde derde polarisatiefase (Van Wonderen & Broekhuizen, 2011). De polarisatie zien we hoofdzakelijk vanuit een veiligheidsperspectief en duidelijk minder vanuit een aansluitingsperspectief. Op de scholen bijvoorbeeld hebben voortvarende directeuren de situatie goed in de hand en ontstaan er zelfs vriendschappen tussen de polariserende groepen. Er is wantrouwen jegens lokale overheden en de woningbouwcorporaties, maar er is ook veel onderlinge solidariteit en verdraagzaamheid. Dankzij de vasthoudendheid en nabijheid van veel professionals zijn veel 'probleemgevallen' in beeld (mensen en gezinnen die kampen met een stapeling van problemen op sociaal, economisch en/of persoonlijk vlak) en zijn er met in ieder geval een aantal van hen wel afspraken te maken.

Veel gaat mis door verkeerd begrepen communicatie. Of, anders gezegd, door verkeerde communicatie tussen professionals en buurtbewoners, maar ook tussen buurtbewoners onderling. Hierbij spelen taalproblemen en zwakbegaafdheid een rol waardoor bepaalde uitingen, vooral op sociale meda, razendsnel kunnen escaleren, maar vaak ook even snel weer uitdoven.

De vraag blijft knellen of Duindorp, Havenkwartier en Scheveningen-dorp hun status aparte moeten kunnen blijven behouden of niet. De historie, de cultuur en de onderlinge solidariteit pleiten daarvóór. Normverschuiving, discriminatie/racisme en de tijdgeest (toenemende polarisatie op landelijk niveau) pleiten daartegen. Belangrijk is zich te realiseren dat het niet 'de Duindorpers' of 'de Scheveningers' zijn die grensoverschrijdend gedrag vertonen, maar enkele Duindorpers en enkele Scheveningers. Professionals hebben deze mensen zoals gezegd scherp in beeld. Ze kennen de straten en ze kennen de huizen. En ze blijven onophoudelijk proberen deze mensen te benaderen, te helpen en in toom te houden.

Hun bemoeienis leidt over het algemeen niet tot prestaties die opvallen. Het is (vaak zelf verkozen) werk achter de coulissen, waardoor de organisaties waarbij die professionals zijn aangesloten niet altijd zien of merken wat er gebeurt. En daarmee vlakt de rugdekking van deze professionals af, door bezuinigingen of het stellen van (andere) prioriteiten. Daardoor gebeurt het meer dan eens dat verwarde of psychotische personen na 'een rondje in de molen' binnen de kortste keren weer terugkeren uit de zorg- en hulpverlening naar hun oude situatie. Waarna iedereen erop kan wachten tot het weer misgaat. Of keert een crimineel die net zijn celstraf heeft uitgezeten gewoon weer terug naar zijn huis zonder enige vorm van (institutionele) nazorg of toezicht, waarna hij 'zijn oude leventje' ook gewoon weer oppikt.

De frustratie en (multi)problematiek van sommige mensen uit Scheveningen is ernstig te noemen en de uitingen daarvan stralen negatief af op het beeld dat mensen hebben van de dorpen en van (in mindere mate) Havenkwartier. Dat beeld schept een kader waarbinnen grensoverschrijdend gedrag

al gauw ‘normaal’ lijkt. Tegelijkertijd tonen criminaliteit, werkloosheidspercentages, opleidingsniveau en gemiddeld inkomen geen alarmerend beeld. Dat, tezamen met de geconstateerde kloof tussen de eerstelijnsprofessionals en hun achterban, maakt Scheveningen-dorp en Duindorp tot de ‘vergeten dorpen’ waar de titel van dit rapport naar verwijst.

Samenvattend kunnen we stellen dat er in Duindorp, Scheveningen-dorp en Havenkwartier nog steeds duidelijke voedingsbodems voor polarisatie en maatschappelijke spanningen voordoen, die in vervolg op een *trigger event* kunnen leiden tot escalatie. Het zou echter niet juist zijn om deze wijken daarin als homogene entiteiten te beschouwen. Voorkomen van escalatie en/of apaiseren van de spanningen zal vooral succesvol zijn als signalen, manifestaties en uitingen ervan specifiek en persoonsgericht worden aangepakt. Dat vereist een gevarieerde, gerichte aanpak, waarbij het creëren en behouden van vertrouwensbanden met betrokken bewoners een randvoorwaarde is.

12. Aanbevelingen

Op basis van de uitkomsten en conclusies van deze quick scan formuleren we de volgende aanbevelingen.

1. Trots

De voedingsbodems voor polarisatie en maatschappelijke spanningen binnen Scheveningen bevinden zich hoofdzakelijk op enkele, vrij duidelijk af te bakenen gebieden binnen Duindorp, Scheveningen-dorp en Havenkwartier. De spanningen kunnen niettemin snel escaleren, onder andere via sociale media, als zich *trigger events* voordoen. Het verdient aanbeveling om enerzijds de specifieke bronnen voor escalatie in het vizier te houden en aan te pakken en anderzijds de weerbaarheid van de directe omgeving hiertegen te versterken door als gemeente en professional ook ruimte te laten voor zelfregulering. Op die manier kan de trots die de dorpen eigen is, de frustratie, die er ook is, helpen kanaliseren.

2. Continuïteit

Het is van belang continuïteit te bieden bij de hulpverlening aan personen en huishoudens met een stapeling van problemen op sociaal, economisch en/of persoonlijk vlak binnen het stadsdeel Scheveningen. Deze ‘probleemgevallen’ concentreren zich in enkele straten van Duindorp, Havenkwartier en Scheveningen-dorp en lijken vrijwel allemaal bekend bij de professionals uit de eerste lijn. De oprichting van het doorpakteam is voor die continuïteit een goede ontwikkeling. Echter, voor ernstige gevallen, bijvoorbeeld mensen die met justitie in aanraking zijn gekomen, en/of die kampen met ernstige psychische problemen, en die buurtbewoners schrik aanjagen of terroriseren, is meer nodig. Via korte lijnen moet effectief kunnen worden opgeschaald naar bijvoorbeeld het Veiligheidshuis om hen onder een justitiële titel een zorg- en begeleidingstraject te laten volgen dat hen voor langere tijd stabiliseert en behoedt voor nieuwe ‘uitglijders.’

3. Stigma

Scheveningen, maar met name Duindorp, lijdt onder het stigma dat bepaalde buurten van allerlei kanten krijgen opgelegd. Jaren later hekelt een inwoner van Duindorp in een filmpje van Powned (2014) een uitzending van de serie probleemwijken van SBS6 (2005) waarin hakenkruizen op de muur worden getekend. Nederland vermaakt zich laatdunkend met de strapatsen van de stereotype ‘ordinaire Barbie uit Duindorp.’ Getracht zou moeten worden de negatieve beeldvorming te doorbreken door de positieve kanten van de buurten een podium te geven en te benadrukken. Gevoelens van achterstelling zouden daarmee moeten kunnen worden verminderd en de trots en de volkse aard op een goede manier versterkt.

3. Scholen

De scholen in Duindorp en Havenkwartier en de praktijkschool De Poort doen goed werk bij de opvoeding van de kinderen én van hun ouders. Voor veel kinderen uit de multiprobleemgezinnen is de school een baken van houvast en vaak hun enige kans om het patroon waarin ze leven te doorbreken. Het verdient daarom aanbeveling deze scholen waar mogelijk te ondersteunen. Het zogenoemde 'schoolshoppen' (het fenomeen waarbij ouders hun kind(eren) van school halen en naar een andere brengen als er naar hun smaak te veel door de school van ze gevraagd wordt) moet daarbij met hulp van de gemeente (bureau leerlingzaken) en/of de leerplichtambtenaar worden tegengegaan.

4. Casus

De quick scan toont een kloof tussen eerstelijnsprofessionals en hun achterban, ofwel de organisaties, inclusief politie en gemeente, waar zij voor werken. Beide partijen hebben belang bij het in stand houden daarvan. De eerste lijn om voldoende professionele ruimte te kunnen houden om in de Scheveningse dorpen zo succesvol mogelijk te kunnen opereren. De 'achterban' heeft er belang bij, vanwege immer schaarse middelen, om niet te veel betrokken te zijn bij wat er in de eerste lijn gebeurt, zolang dat niet nodig lijkt. Gevolg is wel dat de kennispositie bij de organisaties mogelijk niet altijd op orde is, wat weer kan leiden tot een inadequate reactie van die organisaties bij incidenten. En dat kan het werk van de eerstelijnsprofessionals doorkruisen en negatief beïnvloeden. Het verdient aanbeveling om aard en omvang van de kloof nader in beeld te brengen aan de hand van een casus. Bijvoorbeeld de casus "steen door de ruit vanwege een tweet over Zwarte Piet", waar dit rapport mee opent. Meer kennis van elkaars ziens- en handelwijzen zal kunnen bijdragen aan het effectiever beheersen en tegengaan van maatschappelijke onrust en spanningen.

5. Norm

In het verlengde daarvan ligt de aanbeveling die in iets andere bewoordingen ook al bij de quick scan van 2011 werd gedaan, namelijk om eerstelijnsprofessionals onderling, maar ook met hun respectieve achterbannen, het gesprek te laten (blijven) voeren over polarisatie, racisme en xenofobie en wat daarin, binnen de Scheveningse context, als norm en normaal mag of moet worden gezien.